

Fişlenmek!

Anayasaya aykırılığı açıkça görülen "fişleme" tasarımı direnilmemelidir. Daha ileri bir adım atıp, gelecekte pek çok sorun yaratması beklenen özel ve kamusal bilgi işlem odaklarının, kişilik haklarını yaralamaması için, yasal denetim yöntemleri saptanmalıdır.

GÜNEY DİNÇ İzmir Barosu Avukatlarından

Suç kovuşturmasında yararlanılacak bilgileri toplamak, kolluk örgütünün olağan görevleri arasındadır. Suç işleme alışkanlığı edinilenler çevre ilişkilerinin saptanması, uyguladıkları yöntemlerin, kullandıkları araç ve gereçlerin bilinmesi, kimliği belirlenemeyen sanıkların yakalanmasında önemli yararlar sağlar. Suç odakları sürekli gözetim altında bulundurulur. Güvenlik kuruluşlarının topladıkları bilgilere göre kuşkulandıkları kişileri fişledikleri bilinen bir gerçektir. Ancak, ön soruşturmayı yönlendiren bu tür bilgi birikimlerinin, yeni olayların çözümünde, geçerli kanıtlarla doğrulanmadığı sürece hukuksal bir değeri yoktur. Ceza yargısı geçmişte kalan varsayımlara dayandırılmayacağından, her eylemin kendi özgül koşulları içinde kanıtlandırılıp aydınlığa çıkarılması gerekir.

Güvenlik örgütlerinin gelecekte yararlanmak amacıyla depoladığı yargısal kesinlik taşımayan bilgiler, bu kuruluşlar yönünden "meslek sırrı" niteliğindedir. Avukatlar, noterler, sağlık görevlileri gibi, güvenlik kuruluşları da, çalışmalarını nedeniyle edin-

dikleri bilgileri yasal zorunluluk bulunmadığı koşullarda açığa vuramazlar. Emniyet arşivlerinde, pek çok kişinin, kaçakçı, rüşvetçi, dolandırıcı oldukları yolunda, kuşkuya dayalı bilgiler derlenmiştir. Toplum içindeki saygın görünümünü sürdürdüğü halde, uyuşturucu alım satımına karıştıkları, ya da kamu olanaklarını kişisel çıkar kaynağı yaptıkları sanıldığı için izlenenler vardır. Bu bulgular yeterli olsaydı, kuşku edilen kişiler mahkeme önüne çıkarılıp, yargılanmaları sağlanırdı. Salt suç kovuşturmasında yararlanılacak kesinlik taşımayan bilgilerin kişilik değerlendirmelerine dayanak yapılmak amacıyla özel kuruluşlara ve hatta kamu kurumlarına iletilmesi toplumsal güveni temelden sarsar.

Yasal dayanağı bulunmayan "güvenlik soruşturması", bu tür bir uygulamadır. Mahkemelerce yargılanıp cezalandırılmadığı halde, pek çok insan, hukukun geçersiz saydığı nedenlerle kamu hizmetinden dışlanmıştır. Şimdi bunlara, bir yenisi daha eklenmektedir. İçişleri Bakanlığı'na hazırlandığı açıklanan fişleme tasarısına göre, "...siyasal nitelik-

teki herhangi bir suçun zanlısı olarak gözaltına alınan sanıkların, yargılama sonrasında aklanmaları bile, fişlenerek, sürekli takip ve kontrol altında tutulacakları..." bildiriliyor. Yeni yöntem uyarınca, "siyasal nitelikli bir olaydan dolayı gözaltına alınan kişi, daha sonra aklansa bile, hakkında fiş açılmış olduğundan, bir kamu kuruluşunda işe giremeyecek." Böylece, "polis devleti"ni pekiştirmeye yönelik çok tehlikeli bir adım atılmaktadır.

ANAYASAL DÜZENLE ÇELİŞME

Türkiye'nin anayasal düzeni ile temelden çelişen bu girişimin gözlenen en önemli sakıncaları şunlardır:

1 — Kolluk örgütünün geçerli kanıtlara dayanmayan değerlendirmeleri, kesinleşmiş yargı kararlarından daha etkili duruma getirilmektedir. Yargının akladığı kişiye, yürütme "suçlu" gözüyle bakabilecektir.

2 — Kişilerin gözaltına alınmaları, son derece kolay ve denetimsiz bir işlemdir. Bir gece bekçisi bile, yürüyüşünden ya da bakışından kuşkuyla yurttışı

karakola çekip, sabaha kadar bekletebilmektedir. Böylece o kişi, "gözaltına alınmış" olmaktadır. Ardından tutanak düzenleyip, hiç ilgisi bulunmadığı siyasal bir suç nedeniyle sorgulanırsa, yeni tasarıma göre, artık yaşam boyu kamu kuruluşlarında çalışamayacaktır. Örneğin, hukuk öğrencisi ise, ileride, yargıç, savcı olamayacak, tıp fakültesinde okuyorsa, devlet hastanelerinde görev yapamayacaktır.

3 — Siyasal suç sanıklarına, aklansalar bile, kamu kurumlarında görev verilmeyeceğinden, devlet örgütü, iktidarların yönlendirmesi doğrultusunda aşırı politize edilecek, kamu hizmetine girmede, siyasal düşünce ayrımları etkili olacaktır. Elbette bu koşullarda, inanç ve düşünce özgürlüğünden söz edilemeyecektir.

4 — "Yasa önünde eşitlik" ilkesi bozulacak, suçlu olmadıkları halde, "tutsak" konumuna düşürülen bazı yurttaşlar için, anayasal güvenceler işletilmeyecektir.

5 — Kolluk örgütünün derlediği denetimsiz bilgiler, siyasal iktidarların elinde, suçsuz kişileri karalayıp gözden düşürmek için etkili bir araç olarak kullanılabilir.

Bu dizgeleri, daha pek çok olumsuz örnekle çoğaltabiliriz. Hiç kuşku yok ki, böyle bir tasarıma gerçekleşemez. Eğer yasa olarak getirilirse, Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilir. Genelge, yönetmelik türünde belgelerle yürürlüğe konursa, olağan yargı kuruluşları benimsenemez. Çok yararlar almasına karşın,

OLAYLAR VE GÖRÜŞLER

Türkiye "hukuk devleti" ilkesinden, "hukukun üstünlüğü" kavramından büsbütün uzaklaştırılabilmiş değildir. Asıl sakınca, anayasanın 6. maddesinde "Hiçbir kimse veya organ, kaynağını anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz" denildiği halde, yönetsel kararlarla, yurttaşlar arasında bu tür ayrımlar yapılabileceğinin düşünülmüş olmasındadır.

Anayasanın 38. maddesine göre, "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz... İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz." Bu temel kurallar karşısında, yargılanmayan ya da mahkemelerce aklanan kişilerin fişlenip kamuoyu önünde birer suçlu gibi sergilenmeleri, her şeyden önce, devletin niteliğini belirleyen "Cumhuriyet" olgusu ile bağdaşmayacaktır.

İNSAN HAKLARI-YENİ UYUMSUZLUKLAR

Bu girişim, durulma yoluna giren Türkiye'nin Avrupa Konseyi ilişkilerinde yeni uyumsuzluklar yaratma eğilimindedir. 1954 yılında bir yasa ile onayladığımız Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/2. maddesine göre, "Kendisine bir suç yüklenen herkes, yasaya göre suçluluğu kanıtlanana değin suçsuz sayılır." Aynı sözleşmenin 8. maddesinde, özel yaşamın gizliliği, kişinin adı ve onuru, hukuk dışı sataşmaların önlenmesi amacıyla, yasal güvence altında tutulması gereken değerler olarak benimsenmiştir. Türkiye'den giden temsil-

cilerin de katıldığı Avrupa Konseyi Parlamento Kurulu'nun 4 Temmuz 1985 günlü 37. toplantısında, "meslek sırrı" kavramının kapsamını genişleten yeni ilkeler saptanmıştır. (1985/1012) sayılı kurul kararında, teknik gelişmeler nedeniyle yaygınlaşan özel ve kamusal bilgi işlem odaklarında derlenen denetimsiz birikimlerin özel yaşama saygı ilkesiyle birlikte temel hak ve özgürlükler yönünden getirdiği sakıncalara değinilmiş, Avrupa ülkelerinin bu konudaki yasalarını yeniden gözden geçirerek, birbiriyle uyumlu düzenlemeler yapmaları önerilmiştir. Kararda "...teknik ilerlemeler, uluslararası bütünleşme, serbest ve hızlı dolaşım..." nedeniyle, çeşitli ulusların kişileri arasındaki iletişim akışı gözetilerek, Avrupa Konseyi üyelerinin, özel yaşamın korunması için, yasalarında tekdüzeliğe yönelmeleri istenmiştir. İlk adım olarak, bilgi işlem odaklarında çalışanların, bu görevleri nedeniyle edindikleri bilgilerin, "meslek sırrı" kapsamına girdiği kararlaştırılmıştır.

SONUÇ

Üyesi bulunduğumuz uluslararası kuruluşun, Avrupa hukuk birliğine yönelik önerileri bu doğrultuda gelişirken, Anayasaya aykırılığı açıkça görülen "fişleme" tasarımı direnilmemelidir. Daha ileri bir adım atıp, gelecekte pek çok sorun yaratması beklenen özel ve kamusal bilgi işlem odaklarının, kişilik haklarını yaralamaması için, yasal denetim yöntemleri saptanmalıdır.